05

ZAVNOBiH i 25. novembar 1943.

1941. – 1945.

Kako je usred Drugog svjetskog rata, u Mrkonjić Gradu, obnovljena državnost Bosne i Hercegovine.

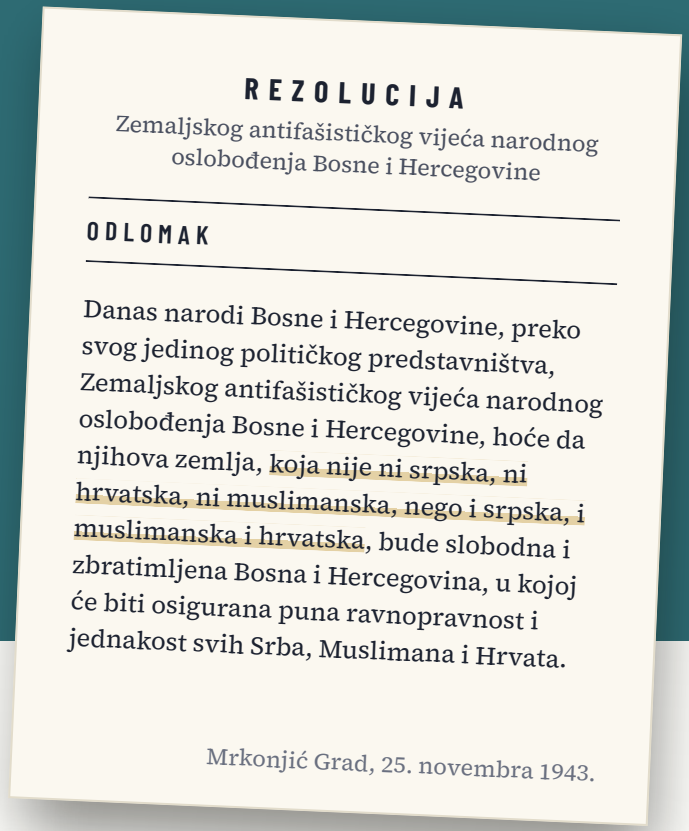

REZOLUCIJA

Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine

ODLOMAK

Danas narodi Bosne i Hercegovine, preko svog jedinog političkog predstavništva, Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine, hoće da njihova zemlja, koja nije ni srpska, ni hrvatska, ni muslimanska, nego i srpska, i muslimanska i hrvatska, bude slobodna i zbratimljena Bosna i Hercegovina, u kojoj će biti osigurana puna ravnopravnost i jednakost svih Srba, Muslimana i Hrvata.

Mrkonjić Grad, 25. novembra 1943.

ODLOMAK IZ REZOLUCIJE ZAVNOBIH-A, NOVI SLOG

PRIREDIO ABDULAH DAUL

OBNOVA DRŽAVNOSTI

U noći s 25. na 26. novembar 1943. u Mrkonjić Gradu, na teritoriji koju su oslobodili partizani, sastali su se predstavnici svih naroda Bosne i Hercegovine. Osnovali su Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine, ZAVNOBiH.

Njihova odluka vratila je Bosni i Hercegovini položaj posebne zemlje, ravnopravne s drugim jugoslovenskim zemljama, u granicama koje su joj pripadale vijekovima. Zato se 25. novembar obilježava kao Dan državnosti.

SKRAĆENICE U OVOJ SVESCI

AVNOJ	Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije
ZAVNOBiH	Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja BiH
NDH	Nezavisna Država Hrvatska, 1941. – 1945.
NKOJ	Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije

REZOLUCIJA ZAVNOBIH-A, MRKONJIĆ GRAD, 25. NOVEMBAR 1943.

> Danas narodi Bosne i Hercegovine, preko svog jedinog političkog predstavništva, Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine, hoće da njihova zemlja, koja nije ni srpska, ni hrvatska, ni muslimanska, nego i srpska, i muslimanska i hrvatska, bude slobodna i zbratimljena Bosna i Hercegovina, u kojoj će biti osigurana puna ravnopravnost i jednakost svih Srba, Muslimana i Hrvata.

25./26. 11. 1943.
noć prvog zasjedanja

Mrkonjić Grad
oslobođena teritorija

247
učesnika

8. 9. 1943. Kapitulacija Italije

25. 11. 1943. Prvo zasjedanje ZAVNOBiH-a

29. 11. 1943. AVNOJ u Jajcu

1944.

1. 7. 1944. Deklaracija o pravima građana

28. 4. 1945. Prva Narodna vlada

1945.

6. 4. 1945. Oslobođenje Sarajeva

MJESTA ZASJEDANJA

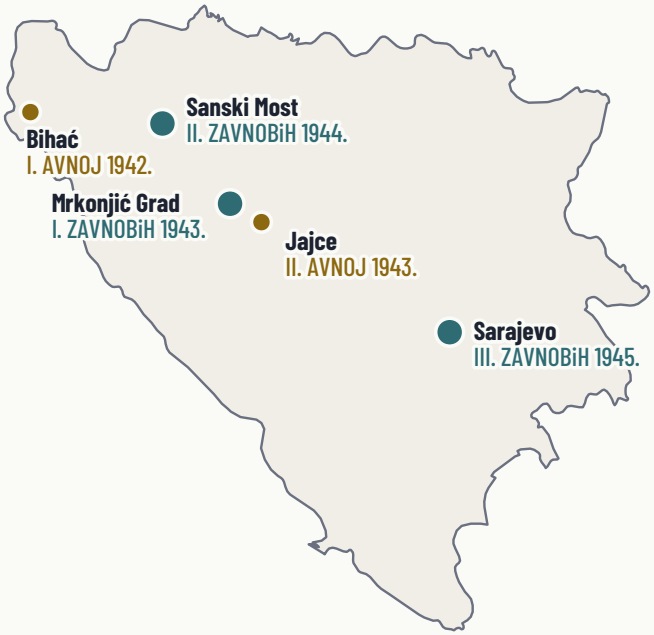

SADRŽAJ

1	Rat dolazi u Bosnu	4
2	Zločini i otpor	4
3	AVNOJ u Bihaću	4
4	Put do Mrkonjić Grada	5
5	Prvo zasjedanje	5
6	Rezolucija	5
7	AVNOJ u Jajcu	6
8	Drugo zasjedanje	6
9	Oslobođenje i treće zasjedanje	6
10	Granice koje su ostale	7
11	Dan državnosti	7

1 RAT DOLAZI U BOSNU

6. – 17. april 1941.

Njemačka i njeni saveznici napali su Kraljevinu Jugoslaviju 6. aprila 1941., a jugoslovenska vojska kapitulirala je za jedanaest dana. Kralj Petar II i vlada napustili su zemlju. U Zagrebu je 10. aprila proglašena Nezavisna Država Hrvatska, kojoj je pripojena cijela Bosna i Hercegovina. Njemačke trupe ušle su u Sarajevo sredinom aprila. Granica između njemačke i italijanske okupacione zone presjekla je zemlju po sredini. Zemlja koja je stoljećima imala svoje ime i svoje granice nestala je s političke karte.

2 ZLOČINI I OTPOR

1941. – 1942.

Ustaški režim progonio je i ubijao Srbe, Jevreje i Rome, u logorima i u masovnim pokoljima po selima. Četnici su vršili masovne zločine nad Muslimanima, posebno u istočnoj Bosni. U jesen 1941. ugledni Muslimani u Sarajevu, Mostaru, Banjoj Luci, Tuzli i drugim gradovima javno su osudili zločine u takozvanim muslimanskim rezolucijama. Istovremeno je počeo oružani otpor: 27. jula 1941. podignut je ustanak u Bosanskoj krajini. Partizanski pokret, koji su predvodili Komunistička partija i Josip Broz Tito, okupljao je borce svih naroda. Bosna i Hercegovina postala je glavno ratište narodnooslobodilačke borbe.

3 AVNOJ U BIHAĆU

26. – 27. novembar 1942.

Na oslobođenoj teritoriji zapadne Bosne, poznatoj kao Bihaćka republika, održano je prvo zasjedanje Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije, AVNOJ-a. Za predsjednika je izabran dr. Ivan Ribar. Bilo je to prvo zajedničko političko tijelo pokreta otpora iz cijele Jugoslavije. Iza njega su se, zemlju po zemlju, osnivala zemaljska vijeća. Bihaćka republika pala je već početkom 1943., u velikoj neprijateljskoj ofanzivi, ali je ideja zemaljskih vijeća ostala. Bosna i Hercegovina dobila je svoje vijeće godinu dana kasnije.

TRI ZASJEDANJA ZAVNOBIH-A

I. Mrkonjić Grad
25. – 26. 11. 1943.
247 učesnika

II. Sanski Most
30. 6. – 2. 7. 1944.
197 delegata

III. Sarajevo
26. – 28. 4. 1945.
155 prisutnih

ZEMALJSKA VIJEĆA

ZAVNOH	Hrvatska	**juni 1943.**
SNOS	Slovenija	**oktobar 1943.**
ZAVNOCGB	Crna Gora i Boka	**novembar 1943.**
ZAVNOBiH	Bosna i Hercegovina	**novembar 1943.**
ASNOM	Makedonija	**august 1944.**
ASNOS	Srbija	**novembar 1944.**

PRVO ZASJEDANJE U BROJKAMA

247
UČESNIKA PRVOG ZASJEDANJA

193
S PRAVOM GLASA

173
IZABRANA VIJEĆNIKA ZAVNOBIH-A

31
ČLAN PREDSJEDNIŠTVA

PREDSJEDNIŠTVO

Predsjednik
dr. Vojislav Kecmanović

Potpredsjednici
Avdo Humo, Aleksandar Preka, Đuro Pucar

Sekretar
Hasan Brkić

4.000
SPAŠENIH RANJENIKA NA NERETVI

4 PUT DO MRKONJIĆ GRADA

1943.

Godina 1943. bila je najteža i presudna. U bici na Neretvi, u februaru i martu, partizani su probili obruč i spasili oko četiri hiljade ranjenika. U maju i junu, na Sutjesci, izgubili su hiljade boraca, među njima i komandanta Savu Kovačevića, ali su se probili iz okruženja. Nakon kapitulacije Italije 8. septembra 1943. partizani su zaplijenili veliku količinu oružja i oslobodili velik dio Bosne, uključujući Jajce i Mrkonjić Grad. Tako je stvoren prostor na kojem su se predstavnici iz cijele zemlje mogli sigurno sastati.

5 PRVO ZASJEDANJE

25. – 26. novembar 1943. · Mrkonjić Grad

Delegati su se okupili u noći s 25. na 26. novembar, u zgradi u kojoj je danas Spomen-muzej prvog zasjedanja. Zasjedanju je prisustvovalo 247 učesnika, od kojih 193 s pravom glasa. Izabrano je 173 vijećnika ZAVNOBiH-a i Predsjedništvo od 31 člana. Predsjednik je postao ljekar dr. Vojislav Kecmanović, potpredsjednici Avdo Humo, Aleksandar Preka i Đuro Pucar, a sekretar Hasan Brkić. Izabrani su i delegati za drugo zasjedanje AVNOJ-a, koje je počinjalo za tri dana u obližnjem Jajcu.

6 REZOLUCIJA

Najpoznatiji dokument ZAVNOBiH-a

Rezolucija prvog zasjedanja odredila je Bosnu i Hercegovinu kao zemlju koja ne pripada nijednom narodu posebno, nego svima zajedno. Rečenica „nije ni srpska, ni hrvatska, ni muslimanska, nego i srpska, i muslimanska i hrvatska“ postala je najčešće citirana rečenica bosanskohercegovačke političke historije. Ona je odgovor na planove da se zemlja podijeli između susjeda. Rezolucija je istovremeno zahtijevala da Bosna i Hercegovina u budućoj Jugoslaviji bude ravnopravna zajednica svojih naroda.

7 AVNOJ U JAJCU

29. – 30. novembar 1943.

Na drugom zasjedanju AVNOJ-a u Jajcu odlučeno je da se Jugoslavija nakon rata uredi kao federacija ravnopravnih naroda i zemalja. Bosna i Hercegovina ušla je u tu federaciju kao jedna od šest federalnih jedinica, ravnopravna sa Srbijom, Hrvatskom, Slovenijom, Crnom Gorom i Makedonijom. AVNOJ se proglasio vrhovnim zakonodavnim tijelom, osnovan je Nacionalni komitet oslobođenja Jugoslavije kao privremena vlada, kralju Petru II zabranjen je povratak u zemlju, a Josip Broz dobio je čin maršala. Dvadeset deveti novembar u Jugoslaviji se poslije slavio kao Dan Republike.

1. 7. DEKLARACIJA O PRAVIMA GRAĐANA

8 DRUGO ZASJEDANJE

30. juni – 2. juli 1944. · Sanski Most

U Sanskom Mostu ZAVNOBiH je postao najviše zakonodavno i izvršno tijelo Bosne i Hercegovine. Prvog jula 1944. usvojena je Deklaracija o pravima građana u Bosni i Hercegovini. Ona je jamčila ravnopravnost Srba, Muslimana i Hrvata, slobodu vjere i savjesti, slobodu govora, zbora i štampe, jednaka prava žena i opće pravo glasa od osamnaeste godine. Za zemlju u kojoj žene do tada nisu glasale, bila je to velika promjena.

9 OSLOBOĐENJE I TREĆE ZASJEDANJE

6. – 28. april 1945. · Sarajevo

Sarajevo je oslobođeno 6. aprila 1945. Tog dana u borbama u gradu poginuo je Vladimir Perić Valter, vođa ilegalnog pokreta otpora u Sarajevu. Treće zasjedanje ZAVNOBiH-a počelo je 26. aprila u Sarajevu. Vijeće se tada preimenovalo u Narodnu skupštinu Bosne i Hercegovine, a 28. aprila izabrana je prva Narodna vlada, na čelu s Rodoljubom Čolakovićem. Za manje od godinu i po dana ZAVNOBiH je od odluke donesene u ratu stvorio državne institucije. Rat u Evropi završio je nekoliko sedmica kasnije, 9. maja 1945.

> „Bosna i Hercegovina u kojoj će biti osigurana puna ravnopravnost i jednakost svih Srba, Muslimana i Hrvata.

DEKLARACIJA O PRAVIMA GRAĐANA

Sanski Most, 1. juli 1944.

1	Ravnopravnost Srba, Muslimana i Hrvata
2	Sloboda vjere i savjesti
3	Sloboda govora, zbora i štampe
4	Jednaka prava žena
5	Opće pravo glasa od 18 godina
6	Pravo na pravično suđenje

25. novembar

DAN DRŽAVNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE

KONTINUITET DRŽAVNOSTI

1377.
Krunisanje Tvrtka I, Bosansko kraljevstvo

1463.
Pad Bosanskog kraljevstva

1943.
ZAVNOBiH obnavlja državnost

1992.
Nezavisna država

1995.
Dejtonski ustav

10 GRANICE KOJE SU OSTALE

1945. – 1992.

Ustav iz 1946. potvrdio je Narodnu Republiku Bosnu i Hercegovinu kao jednu od šest republika, a od 1963. ona se zvala Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina. Bila je republika u sastavu Jugoslavije gotovo pola stoljeća, u granicama potvrđenim nakon rata. Kada se Jugoslavija raspala, Badinterova komisija zaključila je da granice republika postaju međunarodne granice. Upravo te granice priznate su 1992. Put od Mrkonjić Grada vodi do referenduma o nezavisnosti, o kojem govori Sveska 06.

11 DAN DRŽAVNOSTI

25. novembar

Dvadeset peti novembar obilježavao se kao dan Republike Bosne i Hercegovine u Jugoslaviji. Parlament Federacije Bosne i Hercegovine proglasio ga je 1995. Danom državnosti Bosne i Hercegovine. U Republici Srpskoj se ne obilježava. U Mrkonjić Gradu se nalazi Spomen-muzej prvog zasjedanja ZAVNOBiH-a. Za mnoge je ZAVNOBiH karika koja povezuje srednjovjekovnu Bosnu, o kojoj govori Sveska 04, s nezavisnom državom iz 1992.

OD BIHAĆA DO SARAJEVA

26. 11. 1942.
AVNOJ u Bihaću

25. 11. 1943.
ZAVNOBiH u Mrkonjić Gradu

29. 11. 1943.
AVNOJ u Jajcu

1. 7. 1944.
Deklaracija o pravima građana

28. 4. 1945.
Prva Narodna vlada

Dokumenti o Bosni

ZBIRKA O HISTORIJI BOSNE I HERCEGOVINE

01 Važniji datumi i događaji

02 Grbovi i zastave Bosne i Hercegovine

03 O bosanskom jeziku

04 Bosansko kraljevstvo

05 **ZAVNOBiH i 25. novembar 1943.** · OVA SVESKA

06 Referendum o nezavisnosti

07 Značajne bitke Armije Republike Bosne i Hercegovine

08 Opsada Sarajeva

09 Genocid u Srebrenici

Izvori, fotografije i ispravke:
dokumentiobosni.com/05

Dokumenti o Bosni · Sveska 05
ZAVNOBiH i 25. novembar 1943.
Priredio Abdulah Daul · Sarajevo, 2026.

Odlomak Rezolucije na naslovnoj strani je u novom slogu.